

NHỮNG CÔNG HIẾN BẤT DIỆT CỦA PH. ĂNG-GHEN ĐỐI VỚI PHONG TRÀO CÔNG NHÂN THẾ GIỚI

TRẦN NGỌC LINH *

ĐÁNH giá công lao của Ph.Ăng-ghen đối với phong trào đấu tranh cách mạng của giai cấp công nhân thế giới, V.I. Lê-nin viết: “Sau bạn ông là Các Mác, Ăng-ghen là nhà bác học và người thầy lỗi lạc nhất của giai cấp vô sản hiện đại trong toàn thế giới văn minh. Từ ngày mà vận mệnh đã gắn liền Các Mác với Phri-đrích Ăng-ghen thì sự nghiệp suốt đời của hai người bạn ấy trở thành sự nghiệp chung của họ. Cho nên muốn hiểu Phri-đrích Ăng-ghen đã làm gì cho giai cấp vô sản thì phải nhận rõ ý nghĩa của học thuyết và hoạt động của Mác đối với sự phát triển của phong trào công nhân hiện đại”⁽¹⁾.

Vào đầu những năm 40 của thế kỷ XIX, mặc dù phong trào đấu tranh của giai cấp vô sản chống lại giai cấp tư sản đã phát triển mạnh mẽ, nhưng vẫn chưa thoát khỏi tình trạng tự phát, chưa được tổ chức, chưa có mục tiêu rõ rệt, giai cấp công nhân chưa nhận thức được những lợi ích giai cấp cơ bản của mình. Nhu cầu cấp thiết của phong trào đấu tranh của giai cấp công nhân lúc đó là cần có một học thuyết lý luận cách mạng soi đường cho giai cấp công nhân, giúp cho giai cấp công nhân hoàn thành sứ mệnh lịch sử vĩ đại toàn thế giới của mình.

Ph. Ăng-ghen đã cùng với C. Mác dày công nghiên cứu, kế thừa những tinh hoa tư tưởng của nền văn hóa nhân loại, xây dựng thành một học thuyết, một hệ thống lý luận khoa học – chủ nghĩa xã hội khoa học, đồng thời thông qua hoạt

động trực tiếp trong phong trào đấu tranh cách mạng của giai cấp công nhân, đưa lý luận đó thâm nhập vào quần chúng cách mạng, biến lý luận thành lực lượng vật chất thúc đẩy sự phát triển của xã hội.

Mặc dù Ph. Ăng-ghen rất khiêm tốn, luôn luôn tự nhận mình là cây đàn vi-ô-lông thứ hai bên cạnh Mác, luôn luôn khẳng định vai trò sáng lập hàng đầu là thuộc về C. Mác, nhưng chúng ta đều nhận thấy những đóng góp to lớn của Ph. Ăng-ghen trong việc hình thành và phát triển chủ nghĩa Mác. Chính Mác đã đánh giá Ph. Ăng-ghen là một trong những đại biểu xuất sắc nhất của chủ nghĩa xã hội hiện đại. V.I. Lê-nin thì khẳng định rằng: “Không thể nào hiểu được chủ nghĩa Mác và trình bày đầy đủ được chủ nghĩa Mác, nếu không chú ý đến *toàn bộ* những tác phẩm của Ăng-ghen”⁽²⁾.

Chủ nghĩa Mác là một hệ thống hoàn chỉnh, toàn vẹn và chặt chẽ bao gồm ba bộ phận cấu thành không thể tách rời: triết học mác-xít mà nội dung của nó là chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử, kinh tế chính trị học mà nền tảng là học thuyết giá trị thặng dư, và chủ nghĩa xã hội khoa học.

* PGS, TS Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

(1) V.I.Lê-nin: *Toàn tập*, Nxb Tiến Bộ, Mát-xcơ-va, 1978, t 2, tr 3

(2) V.I.Lê-nin: *Sđđ*, t 26, tr 110

Nét nổi bật làm cho chủ nghĩa Mác có một sức hấp dẫn mạnh mẽ và khác biệt với tất cả các học thuyết xã hội khác là ở chỗ trong chủ nghĩa Mác có sự kết hợp mật thiết, hữu cơ giữa tính khoa học và tính cách mạng, “lý luận này công khai tự đề ra cho mình nhiệm vụ phải vạch trần hết thảy mọi hình thức đối kháng và hình thức bóc lột trong xã hội hiện đại, phải theo dõi sự diễn biến của các hình thức đó, phải chứng minh tính tạm thời của các hình thức đó, sự chuyển biến không thể tránh khỏi của các hình thức ấy thành các hình thức khác, và do đó giúp cho giai cấp vô sản kết liễu một cách hết sức nhanh chóng và dễ dàng mọi sự bóc lột”⁽³⁾.

Ngay từ những tác phẩm lý luận đầu tiên về triết học cũng như về kinh tế chính trị học, Ph. Ăng-ghen đã chứng tỏ tầm cao trí tuệ khi phê phán tính phản động trong quan điểm triết học duy tâm của Se-ling; chỉ ra những mâu thuẫn trong hệ thống triết học duy tâm của Hê-ghen; phân tích sâu sắc những mâu thuẫn nội tại của chủ nghĩa tư bản, chỉ ra tính tất yếu của sự ra đời chủ nghĩa xã hội với tính cách là kết quả của sự giải quyết những mâu thuẫn đó.

Quan sát đời sống của giai cấp công nhân nước Anh, trong một loạt bài đăng trên tờ Rheinische Zeitung (Nhật báo tỉnh Ranh) tháng 12-1842, Ph. Ăng-ghen đã phân tích các quan hệ xã hội, quan hệ giai cấp trong xã hội lúc đó và chỉ ra mâu thuẫn giữa giai cấp vô sản và giai cấp tư sản là mâu thuẫn cơ bản của chủ nghĩa tư bản. Trên cơ sở phân tích này, Ph. Ăng-ghen lần đầu tiên đã đưa ra tư tưởng về tính tất yếu của cuộc cách mạng xã hội chủ nghĩa; tính quốc tế của cuộc cách mạng này.

Trong những tác phẩm viết chung với Mác cũng như trong những tác phẩm của riêng mình, những luận điểm quan trọng nhất của triết học mác-xít đã được Ph. Ăng-ghen trình bày một cách có hệ thống, đầy sức thuyết phục. Đồng thời, Ph. Ăng-ghen cũng đã chỉ ra ý nghĩa lớn lao của triết học đối với hoạt động thực tiễn của con người.

“*Gia đình thần thánh*” là tác phẩm lý luận viết chung đầu tiên của Ph. Ăng-ghen và C. Mác

và là tác phẩm có vị trí quan trọng trong toàn bộ quá trình hình thành các quan điểm triết học và chính trị xã hội của học thuyết Mác. Trong tác phẩm này, C. Mác và Ph. Ăng-ghen đã đề ra những tư tưởng cơ bản của chủ nghĩa duy vật lịch sử, như vai trò quyết định của sản xuất vật chất đối với tiến trình phát triển của xã hội loài người, vai trò sáng tạo ra lịch sử của quần chúng nhân dân lao động. Cũng trong tác phẩm này, Ph. Ăng-ghen đã cùng với C. Mác một lần nữa khẳng định vai trò, sứ mệnh lịch sử toàn thế giới của giai cấp vô sản và chỉ ra rằng, chính địa vị của giai cấp vô sản trong xã hội tư sản hiện đại đã quy định vai trò, sứ mệnh đó.

Tiếp tục phát triển những tư tưởng đã trình bày trong “*Gia đình thần thánh*”, ở tác phẩm “*Hệ tư tưởng Đức*”, tác phẩm viết chung thứ hai của Ph. Ăng-ghen và C. Mác, thế giới quan và phương pháp luận mới - quan điểm duy vật biện chứng về lịch sử đã được trình bày một cách đầy đủ, toàn diện và có hệ thống dưới hình thức phê phán những quan điểm triết học của phái Hê-ghen trẻ. Trên cơ sở quan niệm duy vật về lịch sử, Ph. Ăng-ghen và C. Mác đã đặt ra những vấn đề về cách mạng vô sản, về những nét cơ bản của xã hội cộng sản tương lai. Mặc dù tác phẩm “*Hệ tư tưởng Đức*” không được xuất bản khi C. Mác và Ăng-ghen còn sống, nhưng những kết luận khoa học được trình bày trong tác phẩm đó đã là cơ sở lý luận cho hoạt động thực tiễn cách mạng của bản thân hai ông.

Phương châm phải xuất phát từ hoạt động thực tiễn, từ tổng kết thực tiễn để rút ra những kết luận lý luận khoa học đúng đắn, để phục vụ tốt hơn nữa cho hoạt động thực tiễn, đã được Ph. Ăng-ghen kiên trì áp dụng trong suốt cuộc đời hoạt động cách mạng của ông. Một trong những hoạt động thực tiễn cách mạng của Ph. Ăng-ghen là tiến hành cuộc đấu tranh thành lập chính đảng và tổ chức cách mạng quốc tế của giai cấp vô sản - một trong những điều kiện quyết định thắng lợi của cuộc cách mạng vô sản.

(3) V.I.Lê-nin: *Sổ tay*, t 1, tr 421.

Chính trong cuộc đấu tranh này, Ph. Ăng-ghe-n đã có những cống hiến mang ý nghĩa to lớn cả về lý luận lẫn thực tiễn cho phong trào cách mạng của giai cấp công nhân. Có thể nói, những cống hiến của Ph. Ăng-ghe-n chính là ở chỗ, trong vòng hơn 40 năm kể từ khi gặp C. Mác, Ph. Ăng-ghe-n đã cùng với C. Mác xây dựng một học thuyết cách mạng và khoa học - chủ nghĩa xã hội khoa học; đã tổ chức giáo dục những đội ngũ tiên phong của giai cấp công nhân và sau khi C. Mác qua đời, Ph. Ăng-ghe-n đã tiếp tục đấu tranh, bảo vệ, củng cố và phát huy những thành tựu đã đạt được để đưa phong trào cách mạng của giai cấp công nhân ngày càng phát triển đi lên.

Cuối tháng 1-1847, Ph. Ăng-ghe-n và C. Mác tham gia *Liên đoàn những người chính nghĩa* và cải tổ Liên đoàn thành tổ chức tiên tiến của giai cấp vô sản. Ngày 2-6-1847, Đại hội đầu tiên của *Liên đoàn những người chính nghĩa*, được coi là Đại hội thành lập *Liên đoàn những người cộng sản*, tổ chức tại Luân-đôn. Nhờ sự tham gia tích cực của Ph. Ăng-ghe-n, Đại hội đã thông qua những nghị quyết quan trọng, có ý nghĩa quyết định đối với sự phát triển của phong trào cộng sản và công nhân quốc tế. Tại Đại hội này Ph. Ăng-ghe-n đã đệ trình bản "*Dự thảo cương lĩnh về chủ nghĩa cộng sản*" do ông khởi thảo với tính cách là bản dự thảo cương lĩnh của Liên đoàn. Để chuẩn bị cho Đại hội II của *Liên đoàn những người cộng sản*, Ph. Ăng-ghe-n được Ban Chấp hành giao cho nhiệm vụ chuẩn bị một dự thảo cương lĩnh khác. Bản dự thảo này có tên là "*Những nguyên lý của chủ nghĩa cộng sản*", là sự kế tục và phát triển hơn nữa bản "*Dự thảo cương lĩnh về chủ nghĩa cộng sản*" đã được Đại hội lần thứ nhất của *Liên đoàn những người cộng sản* thông qua.

Trong ngày khai mạc Đại hội lần thứ II của *Liên đoàn những người cộng sản* (ngày 29-11-1847), Ph. Ăng-ghe-n đã đọc diễn văn tại cuộc mít tinh quốc tế của những người dân chủ kỷ niệm cuộc khởi nghĩa Ba-lan năm 1830. Trong bài diễn văn này, Ph. Ăng-ghe-n đã chỉ ra cơ sở thực tiễn và luận chứng về mặt lý luận cho

khẩu hiệu của chủ nghĩa quốc tế vô sản, trở thành phương châm hành động của Liên đoàn: "Vô sản tất cả các nước đoàn kết lại!", đồng thời lần đầu tiên nêu ra tư tưởng mác-xít kiệt xuất về vấn đề dân tộc, về mối quan hệ giữa áp bức giai cấp với áp bức dân tộc: "Không một dân tộc nào có thể trở thành tự do trong khi còn tiếp tục áp bức những dân tộc khác"⁽⁴⁾. Với sự chỉ đạo sát sao và sáng suốt của C. Mác và Ph. Ăng-ghe-n, Đại hội đã kết thúc thắng lợi với việc thông qua bản Điều lệ, trong đó thể hiện toàn bộ những kế hoạch cải tổ Liên đoàn do C. Mác và Ph. Ăng-ghe-n đề xướng. Đại hội đã trao cho C. Mác và Ph. Ăng-ghe-n nhiệm vụ soạn thảo "*Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*" với tính cách là cương lĩnh của Liên đoàn. Ph. Ăng-ghe-n đã cùng với C. Mác hoàn thành nhiệm vụ này một cách xuất sắc. Với cương lĩnh này, *Liên đoàn những người cộng sản* đã công khai tuyên bố những nguyên lý lý luận của mình và hoạt động công khai trên vũ đài chính trị với tính cách là Đảng Cộng sản, tổ chức tiên phong của giai cấp công nhân.

Đánh giá ý nghĩa "*Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*" đối với phong trào cách mạng của giai cấp công nhân, V.I. Lê-nin viết: "Cuốn sách nhỏ ấy có giá trị bằng hàng bộ sách: tinh thần của nó, đến bây giờ, vẫn cổ vũ và thúc đẩy toàn thể giai cấp vô sản có tổ chức và đang chiến đấu của thế giới văn minh"⁽⁵⁾. Dưới ánh sáng tư tưởng "*Tuyên ngôn của Đảng Cộng sản*" và sự chỉ đạo sát sao của C. Mác và Ph. Ăng-ghe-n, từ sự phát triển mạnh mẽ của phong trào công nhân Đức, Đảng Công nhân dân chủ - xã hội Đức, đảng vô sản đầu tiên được tổ chức trên quy mô cả nước và, về cơ bản, đứng trên lập trường của chủ nghĩa cộng sản khoa học, đã được thành lập vào tháng 8-1869. Sự kiện này đánh dấu một bước phát triển hết sức quan trọng của phong trào công nhân Đức nói riêng và phong trào công nhân quốc tế nói chung.

(4) C.Mác và Ph.Ăng-ghe-n: *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995, t 4, tr 528

(5) V.I.Lê-nin: *Sđđ*, t 2, tr 10

Cống hiến của Ph. Ăng-ghe-n đối với phong trào công nhân quốc tế còn được thể hiện một cách sinh động thông qua hoạt động của Quốc tế I và hoạt động của Ph. Ăng-ghe-n trong phong trào công nhân quốc tế cho đến tận cuối đời. Trong thời gian 10 năm tồn tại của Quốc tế I, giai cấp công nhân các nước châu Âu và châu Mỹ đã đoàn kết ngày càng chặt chẽ hơn dưới ngọn cờ của chủ nghĩa quốc tế vô sản. Sự kết hợp chủ nghĩa xã hội khoa học với phong trào công nhân đã trở thành hiện thực. Tính tự giác của phong trào công nhân ngày càng thể hiện rõ rệt hơn, giai cấp công nhân trong cuộc đấu tranh đã nhận thức được những mục tiêu của cuộc đấu tranh và đã tìm được những phương pháp đấu tranh thích hợp có hiệu quả.

Sau khi Quốc tế I ngừng hoạt động, rồi Quốc tế II ra đời, vấn đề thống nhất phong trào công nhân quốc tế, đặc biệt là sự thống nhất tư tưởng của phong trào đã được Ph. Ăng-ghe-n hết sức quan tâm. Ông đã tiến hành đấu tranh mạnh mẽ, kiên quyết chống những khuynh hướng tư tưởng cản trở phong trào công nhân, nhất là đấu tranh chống chủ nghĩa cải lương và chủ nghĩa vô chính phủ, khẳng định vị trí, vai trò quan trọng của chủ nghĩa Mác trong phong trào công nhân.

Bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác với tính cách là cơ sở nền tảng tư tưởng, lý luận của phong trào công nhân luôn được Ph. Ăng-ghe-n đặt lên hàng đầu. "*Chống Duy-rinh*" là một trong những tác phẩm lý luận của Ph. Ăng-ghe-n viết để đập tan những quan điểm lý luận phi mác-xít đang truyền bá trong Đảng Công nhân dân chủ - xã hội Đức vào cuối những năm 80 của thế kỷ XIX. Trong "*Chống Duy-rinh*", Ph. Ăng-ghe-n đã trình bày đầy đủ, toàn vẹn, có hệ thống những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác. Nhờ đó, giai cấp công nhân đã có thể tiếp thu, thấm nhuần chủ nghĩa Mác với tính cách là một thế giới quan hoàn chỉnh, bao quát cả triết học, kinh tế - chính trị học, chủ nghĩa xã hội khoa học, chiến lược và sách lược đấu tranh giai cấp của giai cấp vô sản. Có thể nói, tác phẩm "*Chống Duy-rinh*" là một cuốn bách khoa toàn thư về các tri thức mác-xít đối với phong trào công nhân quốc tế.

Sau khi Mác qua đời, Ph. Ăng-ghe-n đã tập trung sức lực và trí tuệ tiếp tục sự nghiệp tổ chức, giác ngộ giai cấp công nhân, tiếp tục sự nghiệp bảo vệ, phát triển chủ nghĩa Mác. Một trong những cống hiến to lớn, bất diệt của Ph. Ăng-ghe-n trong sự nghiệp bảo vệ, phát triển chủ nghĩa Mác đó là Ph. Ăng-ghe-n đã đảm đương một khối lượng công việc vô cùng nặng nề, khó khăn để chỉnh lý, biên tập và cho xuất bản quyển II, quyển III bộ "*Tư bản*" - tác phẩm kinh tế - chính trị học vĩ đại nhất của thế kỷ chúng ta. Bằng công trình này "Ăng-ghe-n đã dựng cho người bạn thiên tài của ông một đài kỷ niệm trang nghiêm trên đó Ăng-ghe-n cũng không ngờ là đã khắc luôn cả tên mình bằng những chữ không bao giờ phai mờ được"⁽⁶⁾.

Cũng trong thời kỳ này, Ph. Ăng-ghe-n đã viết và cho xuất bản tác phẩm "*Nguồn gốc của gia đình, của chế độ tư hữu và của nhà nước*" - "một trong những tác phẩm chủ yếu của chủ nghĩa xã hội hiện đại"⁽⁷⁾ và tác phẩm "*Lut-vích Phoi-ơ-bác và sự cáo chung của triết học cổ điển Đức*" cùng một loạt tác phẩm khác, có giá trị về mặt lý luận, khẳng định tính đúng đắn, khoa học và cách mạng của những nguyên lý trong học thuyết chủ nghĩa Mác. Sau đó, Ph. Ăng-ghe-n đã tích cực tìm mọi cách để phổ biến rộng rãi tác phẩm "*Tư bản*" cũng như những tác phẩm mác-xít khác trong giai cấp công nhân, nâng cao trình độ giác ngộ của giai cấp công nhân, nâng cao tính tự giác của phong trào công nhân.

Chính vì thế, có thể nói rằng, công lao của Ph. Ăng-ghe-n đối với giai cấp công nhân chính là ở chỗ đã cùng với C. Mác, bằng hoạt động lý luận và thực tiễn đã "dạy cho công nhân tự nhận thức được mình và có ý thức về mình, và đã đem khoa học thay thế cho mộng tưởng"⁽⁸⁾.

Những cống hiến vĩ đại của Ph. Ăng-ghe-n đối với phong trào công nhân quốc tế đời đời bất diệt. □

(6) V.I.Lê-nin: *Sđd*, t 2, tr 12

(7) V.I.Lê-nin: *Sđd*, t 39, tr 78

(8) V.I.Lê-nin: *Sđd*, t 2, tr 5